

ТЕМА РІДНОЇ МОВИ У ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА ЯК ДЖЕРЕЛО ІДЕЙ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ

THE THEME OF NATIVE LANGUAGE IN ULAS SAMCHUK'S WORKS AS A SOURCE OF IDEAS OF NATIONAL SELF-AWARENESS

Стаття присвячена проблемі національного самоусвідомлення українського народу, зокрема, пошуку ефективних джерел виховання, розвитку національної свідомості, української ментальності. Основна увага зосереджена на мові як одній із форм національної культури, що є джерелом формування свідомості нації, духовних особливостей народу. У контексті цього питання аналізується тема рідної мови у творчості видатного українського письменника, громадсько-політичного та культурно-освітнього діяча Уласа Самчука.

Погляди У. Самчука про рідну мову, яка є виявом духовної самобутності народу та джерелом патріотизму, втілено у літературній спадщині письменника, його публіцистиці. У статті акцентується увага на висвітленні У. Самчуком культуротворчої, духовнотворчої, народотворчої, історичної ролі рідної мови, неможливості побудови держави без державності української мови. Зокрема, історичний аспект даного питання у художніх, мемуарних творах розгорнуто на широкому тлі подій української історії ХХ століття.

Проблема існування української мови у радянський період звучить у Самчукових репортажах під час його подорожей Україною у 1941–1943 рр., це знайшло відображення як у мемуарних, так і художніх творах. Питання заборони вживання української мови та її збереження у душі народу У. Самчук аналізує також у статтях, опублікованих в Україні у період німецької окупації та у післявоєнний час у періодичних виданнях української діаспори. У. Самчук розглядає «мовну історію» у контексті історії українського народу, його культури, розвитку його ідей.

У статті проаналізовано висвітлення у творчості У. Самчука таких тем – самоусвідомлення причетності до української нації через українську мову, переслідування української мови у різні історичні періоди, рідна мова у житті та світогляді українських емігрантів після Другої світової війни та ін.

Акцентуючи на тому, що у контексті творів У. Самчука втілено його ідеї про рідну мову як джерело пізнання народу, його культури, історії, звертаємо також увагу на значення творчості У. Самчука для розвитку української культури, формування літературної норми на основі народного мовлення.

У статті наголошено, що літературна спадщина У. Самчука є джерелом виховання поваги і любові до рідної української мови, а погляди письменника про те, що зі ставлення до рідної мови починається національна свідомість і патріотизм, відповідають основним ідеям національного виховання на сучасному етапі становлення і розвитку українського суспільства, формування громадянської позиції, національної самосвідомості.

Ключові слова: національна свідомість, виховання, українська мова, народ, історичні

події, патріотизм, українська культура, духовність, нація, державність.

The article is devoted to the problem of national self-awareness of Ukrainian people, in particular, search for effective sources of education, development of national consciousness, and Ukrainian mentality. The main attention is focused on language as one of the forms of national culture, which is the source of formation of nation's consciousness, the spiritual characteristics of people. In the context of this issue, the theme of native language in works of outstanding Ukrainian writer, public-political and cultural-educational figure Ulas Samchuk is analyzed.

U. Samchuk's views on native language, which is a manifestation of spiritual identity of people and a source of patriotism, are embodied in the literary heritage of the writer, his journalism. The article emphasizes U. Samchuk's coverage of the cultural, spiritual, nation-building, and historical role of native language, the impossibility of building a state without statehood of Ukrainian language. In particular, the historical aspect of this issue in literary and memoir works is developed against broad background of the events of Ukrainian 20th century history.

The problem of the existence of Ukrainian language during the Soviet period is heard in Samchuk's reports during his travels in Ukraine in 1941–1943, it was reflected in both memoirs and works of art. U. Samchuk also analyzes the issue of banning the use of Ukrainian language and its preservation in the soul of people in articles published in Ukraine during the German occupation and in the post-war period in periodicals of the Ukrainian diaspora. U. Samchuk examines "language history" in the context of history of Ukrainian people, its culture, and the development of its ideas.

The coverage of such topics in U. Samchuk's works as self-awareness of belonging to Ukrainian nation through Ukrainian language, the persecution of Ukrainian language in different historical periods, native language in the life and worldview of Ukrainian emigrants after the Second World War are analyzed in the article etc.

Emphasizing the fact that in the context of U. Samchuk's works, his ideas about native language as a source of knowledge of people, its culture, and history are embodied, we also draw attention to the significance of U. Samchuk's work for development of Ukrainian culture, formation of literary norm based on folk speech.

The article emphasizes that the literary heritage of U. Samchuk is a source of education of respect and love for native Ukrainian language, and the views of writer that national consciousness and patriotism begin with the attitude to the native language correspond to the main ideas of national education at the current stage of formation and development of Ukrainian society, formation of civic position, national self-awareness.

Key words: national consciousness, education, Ukrainian language, people, historical events, patriotism, Ukrainian culture, spirituality, nation, statehood.

УДК 37(09)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.4>

Приймас Н.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
дошкільної та початкової освіти
Кременецької обласної
гуманітарно-педагогічної академії
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Першоджерелом формування і розвитку національної самосвідомості є національна культура, відродження якої особливо актуальне у період загрози національній ідентичності та державності. Однією із форм культури є мова, водночас, розвиненість національної мови є показником національної культури. Аналізуючи критерії самодостатності нації в цілому та кожної людини зокрема, необхідно виняткову увагу зосередити на особливостях володіння рідною мовою. Духовні особливості народу, його життя, культура, віра знаходяться у прямому взаємозв'язку із його мовою і є одним із джерел формування свідомості нації. На думку І. Огієнка, «між життям людини і життям мови немає великої різниці» [7, с. 46].

Тема рідної мови як однієї із форм національної культури, що є джерелом формування свідомості нації, духовних особливостей народу, різнопланово розкрита у творчості видатного українського письменника, громадсько-політичного та культурно-освітнього діяча Уласа Самчука (1905–1987 рр.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські аспекти мови звучать у працях І. Голубовської, І. Дзюби, П. Мовчана, П. Щербаня та ін.; роль мови для становлення культури нації, національної ментальності досліджували Д. Гринчишина, Г. Кисіль, Н. Корольова, О. Сербенська, М. Шумка та ін.; значення мови у житті та самосвідомості української нації, становлення державності розкрито у працях П. Донець, П. Кононенко, В. Лизанчук, Л. Мацько, А. Пономаренко, Г. Палій; проблеми взаємозв'язку консолідації нації та пріоритетів мовної політики розглядають такі вчені як Г. Євсєєва, С. Здіорук, М. Карпенко, Л. Масенко та ін.

Статті українських учених, які намагаються збагнути естетично-виховний феномен творчості У. Самчука, проаналізувати виховні аспекти літературної спадщини почали з'являтися на початку 90-х років минулого століття. Відомими самчужознавцями є О. Васишин, М. Герц, М. Гон, Р. Гром'як, А. Жив'юк, М. Жулинський, Р. Мовчан, С. Пінчук, О. Слоньовська, В. Шевчук, Г. Чернихівський та ін. Ґрунтовні наукові дослідження творчості У. Самчука здійснили С. Бородіца, І. Бурлакова, В. Кизилова, Ю. Мариненко, О. Пастушенко, Н. Плетенчук, О. Пасічник, І. Руснак та ін. До українських самчужознавців діаспори належать А. Власенко-Бойцун, М. Дальний, Ю. Клиновий, О. Тарнавський, та ін.

Всебічне вивчення виховних аспектів творчості У. Самчука, його педагогічних поглядів, підтверджує їх актуальність для сучасної системи національного виховання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність проблеми формування національної свідомості, ментальності українського народу, вибір ефективних джерел

виховання підростаючого покоління в сучасному суспільстві зумовили дослідження у літературно-педагогічній спадщині У. Самчука, його педагогічних поглядах теми рідної мови, її значення для формування національної свідомості, ролі у державотворчих процесах, збереження духовності та ідентичності народу і нації.

Мета статті. Розкрити виховні аспекти літературної спадщини У. Самчука, зосередивши увагу на темі рідної мови у творчості письменника як джерелі ідей національного самоусвідомлення. Узагальнити та обґрунтувати значення педагогічних поглядів У. Самчука для реалізації завдань національного виховання, формування ціннісних орієнтирів та почуття патріотизму в підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу. У творах У. Самчука втілені погляди про духовну самобутність народу, виявом якої є рідна мова, як одне із джерел, з яких починає зароджуватись патріотизм. Самчук говорить про велику культуротворчу, духовотворчу, народотворчу, історичну роль рідної мови, про неможливість побудови держави без державності української мови.

Погляди У. Самчука співзвучні зі словами І. Огієнка: «Мова – це наша національна ознака, а в мові – наша культура, ступінь нашої свідомості. Це форма нашого життя, життя культурного й національного, її святощ, її скарб... і поки живе мова – житиме й народ як національність» [7, с. 36]. Проблема переслідування й нищення української мови звучить як в мемуарних, так і в художніх творах Самчука, викриваючи результати планомирного процесу знищення не лише творців та дослідників мови, а й самої мови у більшовицькій імперії: «...московський психологічний терор, в додаток фізичного терору супроти українського народу в Україні, спрямований на те, щоб вбити в свідомості кожного українця його національний й історичний патріотизм та його козацьку гордість вільної людини. Довести кожного українця до того, щоб він навіть стидився своєї рідної мови і зрікся її, як мови петлюрівських, гетьманських і оунівських „бандитів“...» [8, с. 119].

Згадуючи зустріч з українським художником В. Кричевським У. Самчук зазначає: «Ми застали його за цікавим заняттям. Він давав лекцію української мови своїй, років семи, внучці... Він це мусів робити, бо інакше дитина не знатиме рідної мови взагалі. За советів у їх домі говорили по-російськи. Це робилося з конечности збереження життя. Українцям, з репутацією старих діячів, рекомендувалося особливо бути обережним з їх мовою, щоб не потрапити в буржуазні націоналісти, а тим самим на Сибір і російська мова була для них найпевнішим камуфляжем. По-українськи дозволялося говорити лишень урядово, в певних місцях і в певних дозах» [18, с. 204]. Самчук наводить слова самого Кричевського: «...спробуйте знайти

місце, де жив Грушевський, Винниченко, Олесь, де видавався «Літературно-Науковий Вісник, або Чикаленкова «Рада», не кажу вже про таких, як Петлюра, Центральна Рада, штаб УНР. Зовсім зникає з вулиць мова...» [18, с. 204].

У книзі „На коні вороному” У. Самчук розповідає про М. Скрипника, який „над кожною головою русо-тяпського бюрократа в Харкові повісив напис „Говорити по українському!” За таку поведінку Скрипник мусів увігнати собі в лоб кулю, а Україні взагалі коштувало це кілька тисяч жертв передової інтелігенції, але це був жест, що його не випалить ніяка Москва ніяким розпаленим залізом” [18, с. 244].

Відвідавши Полтаву, Самчук констатує: „Ніде ні одного українського слова” [18, с. 255] і згадує відкриття пам'ятника І. Котляревському у цьому місті в 1903 р.: „Це свято лишилось пам'ятним тим, що на нім дозволено було говорити промови по-українському лишень гостям з-за кордону, але не дозволено цього українцям з-під окупації російської...” [18, с. 254]. У. Самчук виокремлює два факти: спочатку тавро на уста українського народу було накладено російським імперським режимом, згодом радянською владою. Розкриваючи питання денаціоналізації, він пише: „...вже з перших днів вступу советських армій за чужі границі, з вулиць, з установ, з публічних місць зникла місцева мова, місцеві люди, місцеві порядки. Натомість поставали російські вулиці, російська мова, російська преса, російська школа” [18, с. 140].

Проблема мови у радянській дійсності звучить і у Самчукових репортажах під час поїздок по Україні 1941-1943 рр., де він наголошує, що радянська Україна відібрала справжню мову, а на її місці з'явилася навіть не російська, а „приблизна мова”, яка свідчила про невміння говорити правильно жодною мовою, звичайною людською мовою говорили хіба що в селі. Відчуваючи сором за своїх земляків, Самчук порівнює їх із особистістю людини-європейця і це порівняння, на його думку, лише неприємно виділяє сіру масу облич, сіру пляму, на яку перетворилися українські люди.

У щоденнику „П'ять по дванадцятій” під датою 5. 05 1945 р. Самчук описує свою розмову з п. Жеваго, під час якої вони обговорювали „трагіку українського советського письменника, що на своїй рідній землі, у рідній столиці, ніде не чує мови, якою пише...По містах українці не говорять своєю мовою, бо бояться” [19, с. 125].

1949 року в Нью-Йорку в українському щоденнику „Свобода” У. Самчук публікує статтю „Рідна мова, рідна немова і заборонений овоч”, де, згадуючи окупований німцями Київ 1941 р., наголошує на тому, наскільки вражало, що на вулицях столиці було майже не чути української мови. Він пише, що це не просто дивувало, а виводило з рівноваги, тому, опублікувавши у тодішній

київській газеті „Українське слово” статтю „Нарід чи чернь? ”, він „хотів своїм землякам довести, що рідна мова, це ніякий забобон, а ознака чіткості, якості і свідомості людської одиниці, що є приналежною до даної нації. Всі ж, що такого не розуміють, творять не народ, а чернь, якусь масу, щось невиразне, щось позбавлене справжнього виразу свідомого і зрілого народу” [20, с. 2]. Самчук пише, що саме тоді довідався про заборону вживання рідної мови. Наводячи приклад сім'ї В. Кричевського, якого вважав патріотом, У. Самчук говорить про маразм цього явища: „...коли б наші діти говорили на вулиці по-українськи, нас би тут вже не було” [20, с. 2], – пояснюють Кричевські. Самчук підсумовує: „Отже всі там знали прекрасно, що в Україні існує рідна мова, але існує також і немова. Тобто існує щось таке, що ніби є і його нема, щось що „дозволено”, але одночасно під карою небуття, заборонено” [20, с. 2].

У цій же статті Самчук аналізує мовну проблему в контексті історичного перебігу подій, пов'язаного із німецьким режимом, владою Хрущова і ставить питання: „Але чому все таки Київ, та й ціла... Україна, знає й шанує свою рідну мову. Чому на тій мові щось пишуть, чому вона все таки жива, чому її не цураються і не виженуть зі своєї душі?” [20, с. 3] і наголошує: „Відповідь на це трагічне питання ясна: Україна свою рідну мову знає, любить, шанує і зберігає її, як заборонену святиню... ” [20, с. 3], ті, кому ця мова заборонена, знають її вагу і ціну, „вони дуже добре собі усвідомлюють, що рідна мова, це те перше і те останнє, що народ живий і свідомий – мав і має. Не стане мови – не стане народу” [20, с. 3].

У своєму виступі на з'їзді МУРу 11–12 квітня 1948 р. в Штутгарті У. Самчук зазначив: „Таке явище як заборона рідного слова, є чи не найстрашнішою образою кожного живого людського ества” [21, с. 8].

У. Самчук розглядає „мовну історію” в контексті історії українського народу, його культури, розвитку його ідей. Простежимо як розкривається мовна проблема в окремих творах. У романі „Волинь” Володьку Довбенка вражає розповідь біженки-галичанки, яка називає себе україночку і говорить українською мовою, йому дивно, що вона знає вірш С. Воробкевича „Мова рідна, слово рідне...” і те, що „найбільший наш поет Шевченко” [12, с. 60]. Лише згодом хлопець прозріває, його знайомство з Шевченковим „Кобзарем”, постановка „Наталки Полтавки” Котляревського, діяльність „Просвіти” – поступово формують самоусвідомлення причетності до великої нації. У третьому томі звучать його слова: „...ми є ми й собою мусимо бути! Ми ж народ, люди! Моя мати є мати! Її мова – моя мова!.. Хто цурається слова матері – худоба. Хто йде продавати нас – проклятий, нікчемний” [13, с. 96].

Проблему рідної мови в українському навчальному закладі при польській окупаційній владі розкриває Самчук в романі „Юність Василя Шеремети”. На важливості рідної мови наголошується у романі „Марія”. Ми бачимо, як біля праці з Марією, Корній „переходить на рідну мову, яка вертає йому родинний утулок” [17, с. 72]. Величю звучать слова одного з головних героїв роману „Гори говорять”: „От коли гори заговорять нашою мовою, мовою дужих і свідомих дітей великого народу. Прекрасно це!” [15, с. 174]. Переоцінку поглядів стосовно мови спостерігаємо у романі „Кулак”, де головний герой, не бажаючи говорити російською мовою, заявляє: „Давайте перестанем дурня корчити з тією російщиною... Ми родились тут, тут маємо черпати культуру” [16, с. 154].

Багатопланово зображена на тлі історичних подій проблема рідної мови у трилогії „Ost” У першому томі ми спостерігаємо за формуванням поглядів, першими протиріччями у думках членів родини Морозів стосовно української мови та першими кроками самовизначення Андрія Мороза як українського письменника. Вперше в сім’ї Морозів про українську мову говорить малий Василько, розповідаючи, що в школі вже вчать українську мову (1918 р.). У листі свого товариша з Києва він отримує пораду говорити українською мовою, адже це „наша рідна мова і ...соромитись її немає чого. То нічого, що нею розмовляють прості люди і росіяни називають її „собачим язиком” [11, с. 142]. Згодом Морози в Каневі на вулиці спостерігають за вояками Директорії, дивуючись мові, якою вони розмовляють, адже це українська мова. Під час сімейної дискусії про книги, які Андрій пише українською, Іван говорить: „...наша держава мовне питання уважає за питання політичне. І Росія ніколи не допустить, щоб тут творилась якась нова культура. А тим більше не допустить цього у ширший світ... В Росії ніколи ніякої свободи не було і бути не може...” [11, с. 112]. Проте Андрій переконаний, що кожен „має повне право писати своєю мовою. І не тільки право – обов’язок” [11, с. 152].

Проблема української мови за часів переслідування її радянською владою постає в другому томі „Осту”. Герой твору, який є прототипом М. Хвильового, усвідомлює, що одним із наслідків революції є те, що все таки „та вічна наша мова знайшла нарешті вдоволення. Пишуть нею і як ще пишуть. І думають” [22, с. 141], але відчуває, що скоро знов запанують у цензурі „старі Валуєвські рецептики...” [22, с. 141]. Один з головних персонажів, старий вчитель Афоген Васильович, відчуває гордість за свою ученицю Вірочку Мороз, коли вона перед гостями „вчитала віршик про „мову рідну”, що було великою для всіх несподіванкою і навіть збентеженням” [22, с. 259]. Проте реальну небезпеку розуміє мати Вірочки: „Мар’яна поважно затурбувалась і після наказувала Вірочці: – Ти

того вірша нікому не кажи більше! Чуєш? Дівчина не розуміла..., а мама не могла їй цього пояснити” [22, с. 259]. Слухаючи декламування цього ж вірша 1955 року в Нью-Йорку своєю дочкою, Віра пригадує, як її застерігали цього не робити і говорили, що коли вона виросте, то знатиме чому, тепер Віра говорить: „І от ми вирости. І знаємо. І тому хочеться, щоб це знали також наші діти і діти наших дітей” [14, с. 312].

У третьому томі присутній образ професора Виноградова, який не поділяв поглядів про те, що „українська мова якесь наріччя” [22, с. 171]. Згодом за свої погляди він опиняється на засланні. Відповідаючи на питання, чому він засланий, Виноградов говорить, що за український буржуазний націоналізм, адже він кілька разів висловлювався: „...ми рускі повинні шанувати почування наших співгромадян, як шануємо свої власні, я говорив про мову українську, бо якже може бути інакше, це цілком природно, що ми не маємо права переслідувати наших співгромадян за їх мову, калічити їх душу, їх характер” [22, с. 380]. Причини свого заслання пояснює ще один персонаж роману – Петров: його заслано за український буржуазний націоналізм, бо він переконався у наступному: „...Росіяни поневолили українців. І все їм заборонили. Включно до їх мови. І експлуатують їх... Дозволено мову по формі, але заборонено по суті... Ті ж, що цієї заборони не зрозуміють, рано чи пізно стануть „буржуазними націоналістами”... І я вас питаю: яким таким правом один народ дозволяє собі знущатися над іншим?” [22, с. 445].

Яскравим персонажем твору є Сашко Рокита, який при першій зустрічі з Іваном Морозом у травні 1945 р. дивує його тим, що будучи сином слідчого НКВС, він говорить українською мовою. Віра Мороз збентежена тим, що Сашко розмовляє з нею „як це не дивно, по українськи. Хто в Києві, приватно на вулиці, між людьми на таке відважиться?” [14, с. 21]. Розповідаючи про Сашку, Віра говорить: „...націоналіст. І то український... У Києві можна не знати, що ти живеш у столиці УРСР... І відкрив таку Америку, що я племінниця знаного українського письменника, а тому мені личить говорити мовою його творів. Він казав: говорити по українськи, це делікатес... Мова Володимира, Святослава, Ярослава, перших і останніх європейців на троні Руси” [14, с. 175]. Сам же Сашко у розмові про національний стиль, зазначає: „До речі – мова. Найсильніша валюта слов’ян” [14, с. 212], але „те справжнє погинуло під руїнами Києва часів Бату Хана... Київська Русь. Найясніше місце східного слов’янства. Дайте вам цю, в якійсь мірі концепцію державности і ви вийдете навіть під маркою Україна...” [14, с. 212]. Розповідаючи 1955 р. в Нью-Йорку про своє навчання у школі, „яка формально була українською” [14, с. 313], але більшість предметів викладали російською мовою,

Сашко пригадує вчителя фізики, якого арештували за викладання українською мовою, хлопець запам'ятав слова його наступника, який теж надавав перевагу українській мові, за що і зник через деякий час: „...вашим обов'язком є знати мову республіки, якої ви є громадянином” [14, с. 313]. Ця фраза, що звучить на сторінках роману „Втеча від себе”, є особливо актуальною і в наші дні.

Рідна мова у світогляді українських емігрантів є однією з ідейних ліній третього тому „Осту”. Розповідаючи у романі про діяльність Допомогового Комітету у Ваймарі, У. Самчук виокремлює образи „п'ятьох голодуючих поетів”, які у важких умовах таборів прагнули видати український журнал, адже „для них є гаслом „і в огні її окрадену збудять” [14, с. 144]. Символічний епізод зустрічі всіх головних героїв на хуторі Івана у Канаді, яким завершується трилогія, містить наступні рядки: „...говорила Мар'яна на диво рівно, чітко, чистою українською мовою, якої вона вже давно не вживала, а разом так ніби вживала її завжди” [14, с. 427], Івана це здивувало, здивували її думки, висловлені цією мовою, які затиснуті були в СРСР – у тому суспільстві, яке вона залишила.

У контексті творів У. Самчука простежується думка про те, що саме через рідну мову пізнається народ, його культура, історія: „Мова, письменство, література, культура. Явища, що вирішують буття народу...” [18, с. 270].

Розглядаючи значення творчості У. Самчука, дослідники наголошують на її великій ролі у розвитку української культури, у формуванні літературної норми на основі живого народного мовлення Галичини та Волині. Зокрема, досліджуючи питання присутності діалектизмів у художній прозі Самчука, науковці зауважують, що вони органічно, гармонійно поєднуються із живим народним мовленням, є тими компонентами, за допомогою яких автор надає текстові розмовного забарвлення, наближує твір до народу, розкриває світосприйняття, індивідуалізує сам роман. Тонко відчуваючи природну пропорційність і доцільність діалектизмів У. Самчук розглядає їх як надзвичайно важливий засіб збагачення словникового складу української літературної мови. Можна зробити висновок, що письменник володіє південно-західним варіантом української мови, елементи якого зберігаються донині в системі мови української художньої літератури, у його творах „фіксуються волинізми, гуцулізми, елементи наддністрянського, подільського та інших діалектів” [1, с. 123].

Аналізуючи питання мови як засобу відображення національної ментальності Н. Корольова зазначає, що „тексти проєктують на себе певні національні картини світу, їхні фрагменти та засоби репрезентації” [4, с. 38]. Важливе значення має усвідомлення того, що ментальність народу

відображається у мові, яка у свою чергу відтворює душу народу.

Отже, творчість У. Самчука є значним внеском у розвиток української літературної норми, української культури. Будучи носієм рідної мови, ця творчість є своєрідною скарбницею національного буття, духовних надбань народу, української ментальності та загально-людських моральних цінностей; благодатний матеріал для виховання.

Висновки. Твори У. Самчука є джерелом виховання поваги і любові до рідної мови, пробудження почуття захоплення її красою. У них звучить думка, що саме зі ставлення до рідної мови починається національна свідомість і патріотизм. Аналізуючи художні тексти письменника, можемо також говорити про відповідність їх наступному: „Поняття рідної мови виступає поряд з поняттям рідного дому, батьківської хати, материнського тепла Вітчизни, тобто мова сприймається не просто як засіб комунікації і не тільки як знаряддя формування думок, а як одне з головних джерел, що оживляють патріотичні почуття, як рецептор духовного емоційного життя людини. Рідна мова є одним із головних засобів успадкування культури від покоління до покоління” [9, с. 104].

Досліджуючи роль рідної мови у становленні української національної ідентичності, М. Шумка зазначає, що мова є найвагомим чинником консолідації нації, тому „перше завданням, яке стоїть перед державою – це утвердження мовного авторитету, створення таких умов, за яких говорити українською мовою було б необхідно, а знати – корисно” [24, с. 173].

Тема рідної мови у творчості У. Самчука містить основні ідеї національного відродження, згідно яких мова – це основа національної гідності, а ставлення до неї – вияв національної самосвідомості та громадянської позиції; розвиток і збереження мови – це розвиток та збереження нації, становлення нації на певному історичному етапі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бичко З. Діалектизми як важлива риса мови художніх творів Уласа Самчука. *Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Літературознавство*. Тернопіль, 2000. Вип. 6. С. 121–123.
2. Голубовська І. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Логос, 2004. 284 с.
3. Кононенко П. Мова і майбутнє України. *Українознавство*. 2003. №1(16). С. 3–9.
4. Корольова Н. Мова як засіб відображення національної ментальності. *Науковий вісник Східно-європейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2017. № 3(52). С. 36–41.
5. Лизанчук В. Мовні аспекти в українському державотворенні. *Українське державотворення: уроки, проблеми, перспективи* : Матеріали наук.-практ. конф. Л. : ЛФ УАДУ, 2001. Ч. 2. С. 224–228.
6. Масенко Л. Мова і політика. К., 1999. 354 с.

7. Огієнко І. Як живе кожна мова. *Рідна мова. Варшава*, 1935. 134 с.
8. Олексюк В. До проблем доби обману мудрости. Чікаґо : Українське Католицьке Академічне Об'єднання «Обнова», 1975. 182 с.
9. Очкань Г. Національно-патріотичне виховання в Україні на принципах християнської моралі. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. К., 2001. Вип. 31. С. 95–106.
10. Палій Г. Проблема формування української політичної нації: аспект загальнонаціональної ідентичності. *Політичний менеджмент*. 2003. № 1. С. 93–100.
11. Самчук У. „Ost”: трилогія. Реґенсбург : Видання Михайла Борецького, 1948. Т. 1: Морозів хутір. 584 с.
12. Самчук У. Волинь: трилогія. Торонто: Громадський комітет для видання творів Уласа Самчука, 1965–1969. Ч. 2: Війна і революція. 3-є вид. 398 с.
13. Самчук У. Волинь: трилогія. Торонто : Громадський комітет для видання творів Уласа Самчука, 1969. Ч. 3: Батько і син. 3-є вид. 396 с.
14. Самчук У. Втеча від себе. Вінніпег : Накладом Товариства «Волинь», 1982. 430 с.
15. Самчук У. Гори говорять! Виніпег; Манітоба : Накладом Нового Шляху, 1944. 194 с.
16. Самчук У. Кулак. [Romania], (Бібліотека «Самостійної Думки»), 1937. 280 с.
17. Самчук У. Марія. Хроніка одного життя. К. : Рад. письменник, 1991. 190 с.
18. Самчук У. На коні вороному: спомини і враження. Вінніпег : Видання Товариства «Волинь», 1975. 360 с.
19. Самчук У. П'ять по дванадцятій. Записки на бігу. Буенос-Айрес : Вид-во Миколи Денисюка, 1954. 230 с.
20. Самчук У. Рідна мова, рідна немова й заборонений овоч. *Свобода: український щоденник*. Джерсі Ситі; Нью Йорк, 1949. 14 грудня. С. 2–3.
21. Самчук У. Секти-партії чи суспільство-нація? (До п'ятої річниці МУРу). *Нові дні*. Торонто, 1951. січень (№ 12). С. 7–13.
22. Самчук У. Темнота. Нью-Йорк : Укр. Вільна Академія Наук у США, 1957. 494 с.
23. Самчук У. Юність Василя Шеремети. Мюнхен : Прометей, 1946. Ч. 1. 156 с.
24. Шумка М. Роль рідної мови у становленні української національної ідентичності. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 4. С. 172–177. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfs_2015_4_35